

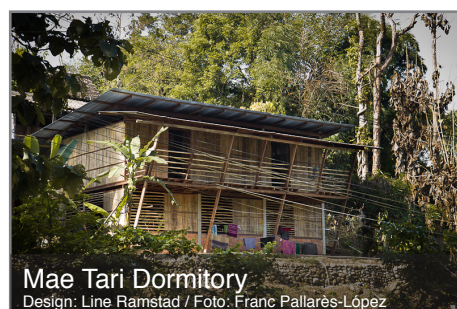
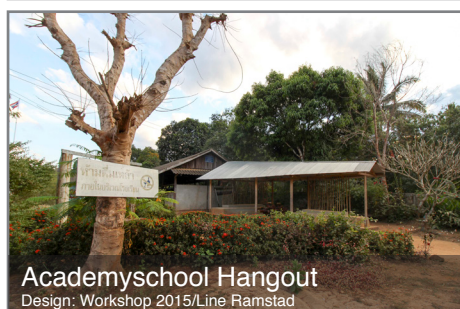
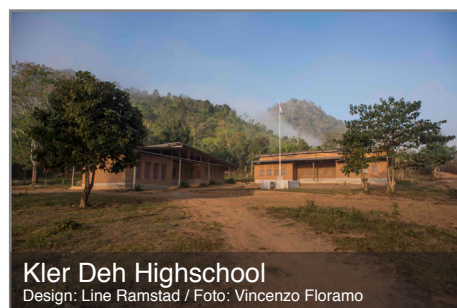
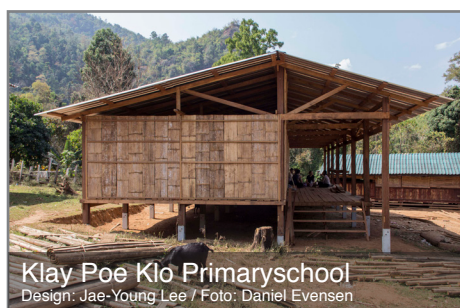
De beste ønsker for det nye året!

I 2019 er det 10 år siden vi startet Gyaw Gyaw! Siden den gang har vi designet og bygget over 60 prosjekt! Omtrent halvparten er større skolebygg, sovesaler, bibliotek, kjøkken, toaletter/bad og andre bygg for eksisterende skoler og andre initiativ som løfter utdanning i Karenlandsbyene her langs grensa. Resten er dugnadsprosjekt for og med felleskapet.

For noen år det har vært! For en utvikling! I dette nyhetsbrevet vil jeg ta dere med tilbake og se nærmere på noen av de mange prosjektene vi har gjennomført og noe av det vi har lært.

I tillegg er det virkelig på tide å presentere vår alles kjære Pi Pi (bestemor). Hun har bodd sammen med oss siden 2009, og har vært en trofast støttespiller og til uvurderlig hjelp i hverdagen.

Utvalgte hovedprosjekt 2009 - 2019

Et utvalg av hovedprosjekt vi har designet og bygget her på grensa siden 2009.

Målet er klima og landskapstilpassede bygg med miljøvennlige materialer og gode naturlige innemiljø. Med fokus på lokal tilhørighet i prosess og design, viser vi at lokale skikker og materialer har viktige kvaliteter som bør tas vare på, og som kan videreutvikles på en bærekraftig og fornuftig måte.

Utvalgte dugnadsprosjekt 2009 - 2019

Like viktig som de store prosjektene er **de små dugnadsprosjektene** for landsbyen vår og de andre små landsbyene vi jobber i. Det er renovasjonsprosjekt og andre er nyere småprosjekt som gjennomføres på dugnad. Litt for mange av disse prosjektene er dessverre også oppryddingsprosjekt etter bistandsorganisasjoner og studentorganisasjoner som kommer for å gjøre frivillig arbeid på egne premisser.

Utvikling og lærdom

Gyaw Gyaw bygger bærekraftig arkitektur i et miljømessig, lokaløkonomisk og kulturelt perspektiv. Tette lokale samarbeid og respekt for miljø og kulturell kontekst har vært avgjørende for å bli akseptert lokalt. Å forholde seg til uformelle maktstrukturer er derfor endel av hverdagen. Dette tar tid! Å jobbe på denne måten krever også langt mer finfølelse underveis, men det trygger arbeidet og skaper gode, funksjonelle og lokalt aksepterte prosjekt som faktisk blir brukt.

En inkluderende prosess og medvirkning på lokale premisser bygger en felles følelse av eierskap, det involverer flere og bruk over tid er bedre sikret. Sjansen er større for at foreldre sender barna sine til en skole de har eierskap til enn ut for å jobbe når det er tomt for ris. Det hjelper ikke at det er et fantastisk bygg dersom det ikke blir brukt!

Grace Garden Sustainable Living and Learning Center i Noh Bo. Designet og bygget i perioden 2013 til 2015.

Grace Garden Sustainable Living and Learning Center ble startet i 2013 og er kanskje det vakreste og mest komplette prosjektet vi har designet og bygget. Det er også det eneste prosjektet med en registrert person som kontaktperson og en registrert organisasjon som oppdragsgiver.

Organisasjonen hadde lenge hatt et godt rykte, prosjektet hadde realistiske og gode intensjoner og vi kjente både gründerne og flere som jobbet der og visste hva de sto for faglig. De hadde fått støtte fra UNESCO til gjennomføring av prosjektet

Grace Garden Sustainable Living and Learning Center er også det eneste prosjektet vi har bygget som ikke er i bruk. Det står tomt og har kun vært sporadisk i bruk siden ferdigstilling i 2015. Vi har også måtte ta avstand fra det lokalt for å opprettholde et godt forhold til landsbyen vi bor i.

Hva skjedde? Et par år før prosjektet ble startet, falt en av gründerne fra. Han jobbet med tilgang på vann og elektrisitet og var på Haiti da jordskjelvet rammet i 2010. Han etterlot en uavklart struktur som daglig leder gradvis fylte med eget innhold. Som den eneste med registrerte papirer hadde hun både makt og rettigheter til videre eierskap og drift. Det gjaldt også Grace Garden. Da byggene var ferdige og UNESCO hadde fått sin rapport, endret hun formålet med prosjektet og samarbeidet med landsbyledelsen, naboer og oss ble avsluttet brått. Hvis hun vil kan daglig leder nå selge Grace Garden og berike seg selv.

I en vanlig landsbysituasjon vil det være lite papirer og få kan ha like mye makt. Skulle vi allikevel være opptatt av å definere én eier, vil personen fremstå som langt mer bemidlet enn tilfellet er. Han/hun kan ikke selge bygget, men har heller ikke midler til å vedlikeholde det. Gapet til de andre i landsbyen blir stort og siden dugnad gjøres med tanke om at jeg hjelper deg i dag, du hjelper meg i morgen, vil personen som "eier" stå i gjeld til flere enn han/hun kan gjøre opp for.

Når vi jobber lokalt og på lokale premisser har vi derfor ikke én enkeltperson som samarbeidspartner, men en hel landsby! Landsbyledelsen, skolekomiteen, rektor, lærere, foreldre, naboer etc. Jo flere vi klarer å involvere, jo større sikkerhet har vi for at prosjektet vil leve over tid. Det gir oss også større handlingsrom underveis og prosjektet blir bedre integrert på sikt. Kler Deh Highschool er et godt eksempel på dette.

Prosess og medvirkning fra Kler Deh Highschool prosjektet gjennomført i perioden 2013 - 2018.

De første landsbymøtene var avgjørende for å skape tillitt og la alle få en felles forståelse for at de var involvert og ønsket i prosessen. Det var også viktig for at landsbyledelsen skulle ta beslutninger foran landsbybeboere og andre organisasjoner slik at de opprettholdt sin posisjon og vi viste at vi tilpasset oss dette. Det ga oss mye større handlingsrom på sikt enn om vi hadde stått hardt på kravene i første fase. Befaring med alle involverte og videre oppfølging med grupper som var særlig involvert var også viktig for en god prosess gjennom mange år med design og konstruksjon. Skolen er nå i full drift og er en viktig og populær brikke i lokalsamfunnet.

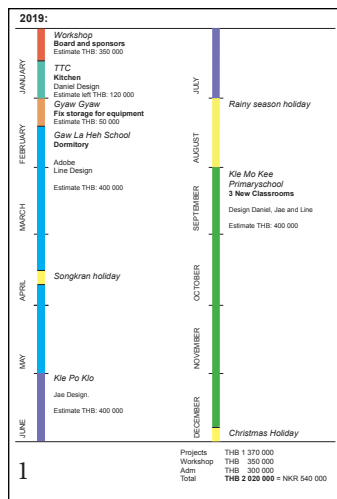
Vi følger de lokale strukturene og lar de som skal ta beslutninger gjøre det. Kanskje blir ikke det arkitektoniske resultatet eksepsjonelt, men det er bedre med et ok resultat som løfter skolen og tilfører landsbyen kunnskap enn et prosjekt som ser strålende ut dersom det ikke blir brukt.

Gjennom tillitt og deltakelse over tid får vi også innpass i andre deler av samfunnet og kan påvirke med kunnskap, også utenfor det å bygge bærekraftig arkitektur.

Fokus på plast og de negative konsekvensene plast har for natur og mennesker, har vært et av de største sideprosjektene når det gjelder kunnskapsutveksling og påvirkning av hele landsbyer. Det går sakte fremover og stadig et skritt tilbake, men i Je Po Kee Village (Gaw La Heh School) har de nå satt søppel i system, og geiter, griser og kuer spiser ikke lenger like mye plast på daglig basis.

Å involvere fellesskapet og bygge opp under deres allerede eksisterende strukturer sikrer altså lengre og levedyktig bruk og vi skader verken landsbyens organisering eller setter enkeltpersoner i en problematisk situasjon. Vi blir også tatt langt mer seriøst og har en større påvirkning over tid.

Gavens makt er stor! Do no harm!

1. For vi starter et prosjekt, følger vi det nøye over tid. Er det et prosjekt som faktisk trengs? Er skolen/sovesalen veldrevet? Er det et tilstrekkelig godt samarbeid mellom skolen og landsbyen og kan vi bygge videre på dette? Hvis det viser seg å være et prosjekt der vi ser vi kan bidra i en positiv retning, der vi kan bygge bærekraftig arkitektur og også utfordre oss selv, blir prosjektet satt inn i kalenderen. Denne er utformet med tanke på at flere i teamet ikke kan lese og skrive, så farger og linjer er gode redskap. Når et prosjekt skal gjennomføres avhenger av hvilke materialer vi kan bruke og i hvilken sesong det er hensiktsmessig å bruke dem. Det er også en utfordring å få hele året til å gå opp slik at teamet har jobb hver dag.

2. Hver uke startes med et møte hvor ukas gjøremål diskuteres. Her tar vi også opp mer langsiktige planer og innkjøp på sikt ved behov.

Demokrati i praksis.

3 & 4: Hvert år har vi lønnsforhandlinger og ny signering av kontrakt. De første årene var kontrakten utformet for å bygge tillit og skape rom for diskusjon internt i teamet. I denne delen av Asia er dette ingen selvfølge. Her er det hierarki og den på toppen bestemmer alt. Våre kontrakter handlet om at ingen trengte å slutte på dagen fordi de var uenige med de andre, ikke sende naboen dersom de ikke kunne komme på jobb en dag og ellers retningslinjer for kommunikasjon internt. Etterhvert som årene har gått har vi lyktes med å skape en flatere struktur og kommunikasjonen har endret karakter. Nå ligner kontraktene mer på det vi er vant til fra Norge, men i enklere utgaver, og på Karen.

Foto: Paw Eh Wah

Gyaw Gyaw og landsbybeboere bærer sand til grunnmuren i Gaw La Heh School

2009: Paw Eh Wah i midten med nyfødt Arn Le Mo, Saw Dee til høyre og Paw Eh Wah sin søster, Kee Kee Mo, til venstre med hennes datter Kee Kee og nevøen Ta Se Se.

2019: Pi Pi, Paw Eh Wah og Saw Dee med barna Arn Le Mo, Deborah og Gee Rah. Paw Eh Wah er i dag populær og respektert leder av Gyaw Gyaw.

Da jeg kom til Noh Bo første gang i 2008 var Saw Dee og Paw Eh Wah noen av de første jeg ble kjent med. De jobbet begge på det samme barnehjemmet som prosjektet jeg var tilknyttet holdt til, og var to av tre som snakket engelsk. Etterhvert viste det seg at Paw Eh Wah var gravid, og det som egentlig var en tidlig flørt fikk store konsekvenser.

I Karen kultur snakker man lite om prevensjon og er man så uheldig å bli gravid er giftemål stort sett eneste løsning. Paw Eh Wah var 19 år og hadde ikke planlagt å stifte familie så tidlig. Hadde ikke sønnen Arn Le Mo kommet til, ville de nok også valgt andre partnere enn hverandre.

De er ikke alene om å være i denne situasjonen. Samfunnet her er bygget opp omkring felleskap. Alt gjøres manuelt og det krever mer innsats å leve. Et individ har derfor ikke samme rettigheter og muligheter som vi er vant til fra Norge, men alle er en del av en familie og en større gruppe. Det er flere generasjoner under samme tak, og alt løses i felleskap. Barna tas vare på av alle og tidsklemma finnes ikke. De fleste av kollegaene mine har også slektninger boende som enten har mistet en forelder, som har spesielle behov eller som rett og slett bor der for å kunne gå på skole.

Da Saw Dee og Paw Eh Wah giftet seg og flyttet sammen, var det derfor helt naturlig at hennes mor kom fra Burma for å bo sammen med dem. I tillegg flyttet Paw Eh Wah sin søster inn med ei datter, og en nevø kom også inn i familien. Og jeg. Siden har vi bodd sammen. Etter noen år giftet søsteren seg på nytt og flyttet sammen med datteren og den nye mannen til en annen landsby. Nevøen ble værende og avslutter i disse dager ungdomsskolen og gjør det så bra i matte at han er tilbudt stipend og mulighet til videre utdanning på regionalt nivå. Arn Le Mo er snart 10 år og har fått to søstre, Deborah og Gee Rah. Og jeg møtte Nick og har nå mitt eget hjem vegg i vegg med storfamilien.

Foto: Line Ramstad

Vår alles kjære Pi Pi

At barna i familien går på skole og gjør det bra er ingen selvfølge. Det har vært hard jobbing for å i det hele tatt få riktige papirer og aksept til å starte på skolen i landsbyen. Det er heller ingen selvfølge at en storfamilie skal støtte opp omkring utdanning. Gevinsten ligger særdeles langt frem i tid og er svært usikker.

I dette tilfellet er den avgjørende faktoren Pi Pi. Hun er Paw Eh Wah sin mor og den beste støtten vi kan drømme om! Ikke bare for familien, men også for Gyaw Gyaw.

Pi Pi ble født ca midt på 40 tallet og var yngst av to søstre. De hadde samme mor, men hver sin far. Som søsteren, mistet Pi Pi faren tidlig, men i motsetning til søsteren fikk ikke Pi Pi skolegang. Søsteren gikk på skole mens Pi Pi tok vare på moren.

De bodde i en liten landsby i fjellene, en dags reise utenfor Tangou, sørøst for det som nå er Naipyidaw. Her møtte hun Mo To, mannen hun giftet seg med og sammen fikk de 12 barn. Han hadde fullført barneskole og var med det en utdannet mann. Det var et mål for dem at barna skulle få samme mulighet.

Under hele Pi Pi's oppvekst og gjennom alle årene med små barn, var Burma et diktatur og selv i de mest avsidesliggende fjellandsbyene var det hyppige angrep fra juntaen. I et av disse ble den eldste sønnen drept, mens en annen ble alvorlig skadet. Resten av familien måtte søke tilflukt i jungelen. De mistet også et barn i sykdom, og enda et ble skutt av en snikskytter. Tilslutt ble også Mo To drept i et angrep. Paw Eh Wah var da litt under 1 år gammel.

Alene og med en stor familie ble det vanskelig å gi alle barna skolegang. Løsningen ble å sende dem rundt til ulike familiemedlemmer og andre venner som hadde mulighet til å hjelpe dem gjennom skoletiden. Skolepenger, uniform og bøker måtte allikevel dekkes, og hun dyrket grønnsaker og kaffe som hun solgte for å kunne bidra. De eldste jobbet også ved siden av og hjalp de yngste, og av de 9 søsknene som nå er igjen kan alle lese og skrive!

Etterhvert som barna ble eldre og fikk egne familier, har Pi Pi flyttet rundt og vært tilstede og til uvurderlig hjelp når barnebarna er nyfødte. I dag har hun 26 barnebarn og 2 oldebarn. Siden Paw Eh Wah er yngst i flokken og også var den som vokste opp lengst unna, har Pi Pi hatt et sterkt ønske om å være endel av Paw Eh Wah sine barn sin oppvekst. Resultatet er at hun har bodd sammen med oss stort sett sammenhengende siden 2010 og for en gave det har vært!

Pi Pi ordner alt, helt umerkelig er det varmt vann til kaffen når jeg våkner. Hun tar vare på en liten hage vi har bak huset og har plantet ananas, lime tre, mangotre og en rekke andre planter jeg ikke vet hva er, men som stort sett smaker godt eller har en helsebringende effekt. Hun passer barna og lager mat og ikke minst er hun tilstede. Hun sier ikke stort, men smilet, blikket og de direkte og fine kommentarene betyr så mye. Det er en trygghet jeg vet Paw Eh Wah setter enormt stor pris på og som jeg er evig takknemlig for at jeg også får oppleve. Det er en stor ære å bli regnet inn som endel av familien og ha hennes kloke varme støtte i ryggen når vi tar fatt på nye utfordringer.

HENT og veien videre

Foto: Maiken Johansen

HENT sin årskonferanse 2018. For en opplevelse! Etter 10 år med HENT som hovedsponsor og nye avtaler signert fikk jeg endelig sagt ordentlig takk til alle ansatte. For en gjeng!

Etter nesten to år med full jobb i Norge ved siden av Gyaw Gyaw, to år der livet har bestått av jobb og jobb og bare det, ser vi nå endelig lys i tunellen. Takket være HENT og deres fantastiske ledergruppe, har jeg fra 1.oktober 2018 kun én jobb, og det er Gyaw Gyaw! Så fremt Gyaw Gyaw fortsetter i en god retning vil HENT bidra slik at jeg kan fortsette å drive organisasjonen sammen med Paw Eh Wah og de andre i Noh Bo og samtidig oppfylle kravene som skal til for at Nick og jeg skal kunne bo i Norge og ha tilgang til de rettighetene jeg før tok for gitt.

Nick tar nå en master på Ås i miljø og utvikling, og håper etterhvert å få jobb i Norge der han også kan dra nytte av erfaringene fra arbeidet han har gjort på grensa. For min del skal jeg i gang med å dokumentere alt vi har gjort. Målet er å samle alle historiene, erfaringene, prosjektene og de ferdige resultatene i ei bok. Kollegaenes historier skal selvfølgelig også med. Gyaw Gyaw skal ikke bli større, men kunnskapen vi har opparbeidet oss er det fint å kunne dele med andre.

På bakken går alt veldig bra! Teamet står på og begynner året med å bygge sovesal for Gaw La Heh school hvor vi tidligere har bygget seks klasserom. Dette prosjektet starter opp i løpet av våren. I tillegg forlenges samarbeidet med arkitektene Jae-Young Lee og Daniel Evensen og neste prosjekt blir tre nye klasserom for Kle Mo Kee. Sammen med skolen, Paw Eh Wah og teamet har vi hatt felles oppstart og skal nå designe hvert vårt forslag som skal bygges til høsten.

Det er ikke annet å si enn at vi er svært fornøyde med utviklingen og gleder oss til fortsettelsen!

På vegne av Gyaw Gyaw og med de beste ønsker for det nye året.